

Частина перша

АДОПТАЦІЯ

Господар мовчки пройшов повз свій великий портрет, виконаний в оптимістичних кольорах, і лише потім роззирнувся. То ось який він, цей дивовижний храм науки, побудований із умовних рефлексів так, як будували єгипетські саркофаги, – Господар задумався – здається, з верблюжих випорожнень, ні?

Вони стояли перед ним у білих халатах, трохи замаскованих тваринячим гівном, як це і має бути в їхній науковій роботі.

То де воно, моладці?

Вони повели його лабіринтом коридорів, де ще двічі він побачив свій портрет і одного разу – портрет І. П. Павлова. Лишається під питанням, подумав Господар, чи має портрет І. П. Павлова бути одного розміру з моїм. Мусить же бути певна ієрархія між тим, хто навчив собак за командою пускати слину, і тим, хто за командою навчив пускати слину ввесь

світ. Добре, я накажу зменшити портрет І. П. Павлова чи збільшити мій. Хай вони, молодь, вирішують, яку альтернативу вибрати, хай мають відчуття вільного вибору. На це вони точно заслуговують, з огляду на те, як змогли просунутися в роботі з умовними рефlekсами. Побачимо, що вони там начарували зі спадку мертвого академіка.

Ось. За склом, у невеликому гнізді, він уперше побачив лисеня, малу лисичку.

Підніміть скло, наказав він.

Не сердьтеся, Господарю, та ми б не радили цього робити. Вона вже багато всього засвоїла, але в ній усе ще живі тваринні інстинкти. І в неї досить гострі зубки.

Підніміть скло!

Господар сміливо простягнув руку, і в цей момент лисичка звелася на задні лапки, патетично розвела лапами й промовила з поки що дуже виразним акцентом: Бувай здоровий, Іосифе Вісаріоновичу, ти, безсмертний ініціатор всього загального й спеціального.

Господар лише на мить завмер, але потім продовжив свій рух і вказівним пальчиком торкнувся рудої шерстинки на голові лисеняти. Він прибрав руку, скло опустили, а лисеня знову стало на всі чотири.

Безсмертний ініціатор усього загального й спеціального... Звідки в неї такий набір?

Із власної голови.

Краще було б «безсмертний будівничий справедливого світу». Ну і той акцент поки що так собі!

Ми все виправимо, Господарю. Коли ви прийдете наступного разу, вона вже стане лисячою комсомолкою. Вона також, звісно, не буде звертатися до вас на ти.

Із цим обережно. Тикання залиште. Щоб було зрозуміло, що Господар має прямий контакт із усім природним світом. Я сам про неї подбаю. Я сам її поведу й доведу до найвищих цілей. Я тепер тут часто буватиму, — і сів у підготований лімузин ЗІЛ.

Безперечно, їм вдалося вдосконалити слинявих собак академіка. Вмістити в голови наших тварин другу сигнальну систему — це так само важливо, як готувати до польоту в космос наші супутники. Як загалом, так і з безпосередньо військового погляду. Щоб ми могли господарювати на всій цій планеті, закінчив Господар думку, ми повинні опанувати її згори, з космосу, і знизу, з тваринячих голів. Господар тепер частіше мандрував між Москвою й горадам Петра Великого, між Кремлем та Інститутом І. П. Павлова.

Зараз ми перебуваємо орієнтовно наприкінці сорокових років, приблизно вересень-жовтень 1948 року. Із просторої залізничної будівлі в Брні на вулиці Леніна випхали залізничників, а замість них туди переїхали поліцейські, насамперед поліцейська еліта, відділи Державної безпеки, тобто кагебісти. Настав час поліцейських, залізничники мусили звільнити їм місце. Підїжджали вантажівки залізничників і ковтали меблі до переїзду, підїжджали вантажівки поліціантів і вільюували меблі після переїзду.

Почався невеликий дощик, і переїзд трохи сповільнився, унизу в коридорі тіснилися зовсім нові кагебістські канцелярські столи й старші канцелярські столи залізничників. Залізничники намагалися

товарисько дивитися на кагебістів, ті усміхалися у відповідь і навіть пропонували сигарети, не дивуються — американські. Бог із нами, нічого страшного, здається, вони — такі ж виховані люди, як і ми, подумав один із залізничників, затиснений між двома поліцейськими й одним залізничним столом.

Дощ припинився, і столи, стільці, крісла, шафи, полиці, картотеки, комоди й ширми відновили рух в обох напрямках. Серед тих, хто переїжджає, ми тепер можемо побачити й нашого симпатичного героя — молодика, якого називатимемо Павлик. Він тягне лямку переїзду й саме зараз проходить повз залізничників, які теж тягнуть лямку переїзду, намагається їм усміхатися, але сигарети не пропонує, бо наразі він не курець.

Павле, скидай із себе цю лямку, на це тут є інші. І прохось далі, ось тут будеш сидіти. Це наша кімната, а я — твій керівний орган.

І поки Павлик слухняно всідається, капітан Мішна різкими кроками міряє кімнату, яка йому дісталася, проводить долонею по стіні, а поглядом — по протилежах, з якої ще стирчить якийсь цвяшок, переминається на розкиданих паперах і перечіплюється об щось між столами. Закурює й пропонує пачку Павликові, але той крутить головою. Доведеться тобі навчитися курити, усі правильні хлопці курять.

Він знав наперед, що хотів молодого розумного роботягу, якого сам всього навчить і поведе далі. Тож не лише уважно вивчив усі кадрові матеріали усіх брненських фабрик (звісно, окрім текстильних, де самі лише робітниця), а й був таким наполегливим, що відвідав ці фабрики й, спираючись на свої записи з кадрових матеріалів, зблизька роздивився тих

молодих робітників, яких міг вважати найнадійнішими, а з деякими навіть перемовився кількома словами. Так він знайшов Павла. Працьовитий, надійний, керований, але водночас здатний виявити ініціативу, коли це потрібно. Саме те, що шукав Мішна. Це було непомітно, та й не могло бути помітно з кадрових матеріалів, навіть із зустрічі віч-на-віч, але ґрунтувалося на інстинкті чи інтуїції Мішни. Капітан Мішна мав дивовижну здатність майстерно розбиратися в людях. Це був дар, який досі його ніколи не підводив і про який знали його колеги з центру, що доводило їх до розпачу. Вони ніколи цього не визнали б, але трохи боялися цього інстинкту Мішни.

Нам потрібні молоді, відважні охоронці закону, сильні плечі справедливості. Я довго обирав і зупинився на тобі. Із часом тобі буде призначено дуже делікатне завдання. Але спочатку ми тебе, звісно, перевіримо.

Потім він підняв стілець і підставив його до стільця Павлика.

Як я вже казав, це дуже особливе, делікатне завдання, але перш ніж я розповім, яке саме, ти маєш пройти обов'язкове навчання. А поки що будеш, так би мовити, «топтати землю», на тебе чекає місяць найбільш принизливої роботи. Але саме в таких дрібних і, здавалося б, неважливих завданнях найкраще проявляється уважність і надійність. Пам'ятай про це. Ти входиш до найелітнішої армії, яка має найсуворіші правила, це щось на зразок чернечого ордену, якщо ти розумієш, про що я. Або, якщо сказати інакше, це щось на зразок шлюбу: ти віддаєш нам своє тіло й свою душу, обіцяєш вірність у добрі й погані часи, доки смерть не розлучить нас.

На сьогодні все. Можеш піти попрощатися на фабрику. Ти вже з ними не побачишся. І вони, звісно, не дізнаються, де ти тепер. Ти прощаєшся зі світом, який знав раніше, і належатимеш тепер нам. Поліцейській родині.

Мішна стояв біля вікна й дивився, як Павлик вийшов із будівлі й на тротуарі навпроти на мить зупинився, озирнувшись.

А вже за годинку набіжать прибиральниці. Завалиться ціле стадо прибиральниць і поступово наповнить усі кімнати. Потягнуть меблі в коридор, попідмітають підлогу, пройдуться по ній вологою ганчіркою, підготують до чищення паркет. А потім стануть навколішки й візьмуться начищати підлогу, аби врешті, вже по опівночі, натерти гідровоском. А потім набіжать наступного дня, обережно відтягнуть меблі назад, на пухнастих підкладках, щоб не пошкодити паркет і ще трохи його дотерти. У кожній кімнаті одна з прибиральниць триматиме план розміщення меблів і вказуватиме решті, що куди. А потім настане час для миття вікон. Насамкінець ще розвісити картини: Готвальд, Ленін, Сталін та Фелікс Дзержинський, керівник славної та страшної чеки, центру боротьби із контрреволюцією. І ось колишній поетичний палац дирекції залізниць готовий до нового послання: тут буде центр брненської Державної безпеки, а також частина її слідчих кабінетів. Тож разом із празьким центром на вулиці Варфоломеевській – це живе серце і мозок, та ще й душа нашої нової революційної батьківщини.

Потім ще прийде хтось проконтролювати, лясне одну із прибиральниць по дупці. Але відразу

ж повернеться, вибачиться за це, й замість цієї лясне іще по двох, гарніших дупцях.

Капітана Мішну покликав його начальник, полковник Сад.

У Сада в кабінеті висить дуже гарний портрет Сталіна. Розміром 146,2 на 108,5 см, виконаний у яскравих кольорах оригінал, нібито намальований відомим російським художником Іллею Репіним. Принаймні так про цей портрет говорять. Його начебто подарував Садові п'ять років тому, ще під час війни та його еміграції до Росії, сам Сталін. І цей портрет його зобов'язує, як не раз казав Сад.

Він вказав Мішні на крісло й лишив якийсь час просто так сидіти, сам при цьому стояв, спершись спиною об стіну й мовчки дивлячись на Мішну.

Так, сказав урешті, я подивився матеріали Павла Сопека. Щойно виріс із дитячих шортиків, можливо, у нього ще молоко на губах не обсохло. Ти не перегнув? Це має бути якийсь твій Павлик Морозов, той славний революційний герой, радянський мученик, який сміливо виказав свого батька-кулака органам чеки, а реакційні односельці його за це замордували?

Я відповідаю за нього головою.

Дивись, щоб ми потім не грали твоєю головою, ніби футбольним м'ячем. Насправді я тобі повністю довіряю. Я чув, що в тебе спеціальне чуття на людей. Ти відразу знаєш, хто є хто. Вот і отлічно. Врешті-решт, ти товариш, який пройшов антифашистським партизанським рухом і німецьким концтабором, ти загартований найрадикальнішим способом. Якщо тобі будь-що буде потрібно, мої двері для тебе завжди відчинені.